

Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΣΥΝΗΣ (της Ιωάννας Μουτσοπούλου) – (2ο μέρος του άρθρου)



(2ο μέρος του άρθρου «Η έννοια της αδελφосύνης»)

Έχοντας κάπως αναλύσει τι δεν είναι αδελφосύνη, φθάνουμε στο σημείο όπου αναγκαστικά προκύπτει και ένα περαιτέρω πρόβλημα εννοιακής ερμηνείας της αδελφосύνης. Σαν μεγάλη Ιδέα δεν μπορεί παρά να χαρακτηρίζει το σύνολο της κοσμοθεώρησης ενός ατόμου και όχι να αποτελεί μία ευκαιριακή έκφραση “καλωσύνης”. Η κοσμοθεώρηση εκείνη που δεν είναι μια αποξενωμένη από την πραγματικότητα ναρκισσιστική σκέψη αναγκαστικά θα οδηγεί και σε μέριμνα για κοινωνική ορθότητα πολύ προτού παρουσιαστούν τα συγκεκριμένα προβλήματα και ποτέ δεν έρχεται εκ των υστέρων σαν απλή αντίδραση σε γεγονότα που δημιουργήθηκαν είτε από αδιαφορία είτε εσκεμμένα. Π.χ. η φιλανθρωπία συνήθως είναι μία αντίδραση σε γεγονότα για τις αιτίες των οποίων το άτομο σε όλο το προηγούμενο διάστημα αδιαφόρησε, γι’ αυτό αποτελεί μία συναισθηματική αντίδραση – και μερικές φορές είναι απλή επίδειξη. Είναι μια προσωπική και παροδική έκφραση απέναντι σε συγκεκριμένα πάσχοντα πρόσωπα (ασχέτως αριθμού) με ελλιπή ή και μηδενική κατανόηση της κατάστασης και δεν αποτελεί μια υπεύθυνη και ολοκληρωμένη στάση κοινωνικά. Π.χ. υπάρχουν άστεγοι; Φυσικά, το να βοηθήσει κανείς τους αστέγους είναι μια αναμφισβήτητη κοινωνική υποχρέωση πέραν πάσης αμφιβολίας, αλλά το να αδιαφορεί ταυτόχρονα για τα κοινά πράγματα στο επίπεδο που παράγονται τέτοια προβλήματα μηδενίζει ολότελα κάθε καλή πρόθεση σε προσωπικό επίπεδο. Τέτοια κατανόηση της αδελφосύνης

σε προσωπικό και μικροκοινωνικό επίπεδο δεν αρκεί πλέον. Δεν είναι τυχαίο ότι π.χ. η αγγλική αριστοκρατία στο παρελθόν επιδιόταν συστηματικά σε φιλανθρωπίες, αλλά η παραγωγή των προβλημάτων δεν σταματούσε με αυτό ούτε ήταν αυτός ο σκοπός της φιλανθρωπίας της. Δεν μπορεί μάλιστα κανείς να διακρίνει αν το αίτιό της είναι περισσότερο η ικανοποίηση του ατόμου για την καλή πράξη ή μια κατανοητή ελλιπή κατανόηση ή μια σκόπιμη διαχείριση του φθόνου και της αντίδρασης των αδικημένων.

Αυτός όμως ο έλλογος δρόμος της ανακάλυψης και έκφρασης της αδελφοσύνης είναι δύσκολος και δεν διαθέτει τη γοητεία της συναισθηματικής έξαρσης και της κοινωνικής καταξίωσης. Αλλά είναι ο μόνος αληθινά υπεύθυνος, γιατί

(α) καλύπτει το σύνολο της ανθρώπινης ζωής συστηματικά και όχι τυχαία και ατελέσφορα,

(β) προστατεύει ό,τι πρέπει να προστατευτεί,

(γ) διακρίνει τις συνέπειές της πάνω σε άλλους και στο μέλλον.

Μια τέτοια προσπάθεια δεν μπορεί να είναι προϊόν πεποιθήσεων ή άγνοιας, αλλά **ευθύνης, γνώσης και ορθής πρόθεσης**. Τα πράγματα πρέπει να κρίνονται όχι υπό το φως των πεποιθήσεων αλλά **υπό το φως των γεγονότων σε συνδυασμό με τις ιδέες και τα πρότυπά τους**, στον βαθμό που τις ερμηνεύουμε ανιδιοτελώς, λογικά και κατάλληλα για την εποχή μας. Οι πεποιθήσεις δεν είναι οι ίδιες οι αρχές ή οι ιδέες αλλά συχνά είναι περιορισμένες και συμπαγοποιημένες συναισθηματικές στάσεις και φανατικές ή επιφανειακές ερμηνείες τους. Γι' αυτόν τον λόγο πρέπει να επανεξετάζονται κάθε φορά υπό το φως των γεγονότων του παρόντος, όπου γεγονότα δεν είναι μόνον όσα συμβαίνουν στον κόσμο των φαινομένων αλλά και όσα συμβαίνουν στο επίπεδο της ανθρώπινης συνείδησης και πρόθεσης. Ένα πολύ απλό παράδειγμα θα ήταν ότι κάποιος απώλεσε τα χρήματά του σε τυχερά παιχνίδια και κατά συνήθεια πράττει έτσι. Τι σημαίνει η αδελφοσύνη απέναντί του; Το ότι είναι δυστυχής είναι αληθές, αλλά τι ακριβώς δικαιούται και τι είναι σωστό; Περισσότερα χρήματα,

ανάληψη των δικών του ευθυνών για να μη στενοχωριέται ή μήπως κάτι άλλο που δεν θα αυξήσει την ανευθυνότητά του και, αντιθέτως, θα τον καταστήσει περισσότερο υπεύθυνο; Ακριβώς με τέτοια κριτήρια πρέπει να κρίνονται και οι συλλογικότητες, αλλιώς οι μεγάλες ιδέες θα καταντήσουν η δικαιολογία για κάθε ανοησία και απερισκεψία και υποχώρηση απέναντι σε κάθε είδους απαιτητικότητα, κυριαρχικότητα και αλαζονεία. Αλλά, από το άλλο μέρος, αυτός ο όρος δεν πρέπει να αποτελέσει δικαιολογία για άρνηση του ανθρωπισμού, γιατί χωρίς αυτές τις ιδέες η ζωή θα καταντήσει μία κόλαση και ήδη βλέπουμε τα αποτελέσματα αυτής της απουσίας τους στην ανθρώπινη ζωή.

Γιατί όμως πρέπει να υπάρχει η Αδελφοσύνη; Πού βασίζεται η ύπαρξή της;

Αυτό το ζήτημα είναι συναφές με την βάση της ισότητας. Η αδελφοσύνη υπάρχει, είτε το θέλουμε είτε όχι, και αυτό το γεγονός οφείλεται στην κοινή οντολογική προέλευση και στην παντού παρούσα σχέση μεταξύ πάντων που χαρακτηρίζει τη ζωή μας, η οποία σχέση είναι αναπόφευκτη και εκφράζεται μέσω της ανάγκης, των τάσεων, ακόμη και μέσω των διαστρεβλώσεών τους. Ακόμη και η φυσική ανάγκη (π.χ. για τροφή ή ύπνο ή νερό) αποτελεί μία αναπόφευκτη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον, καθώς επίσης και οι ψυχολογικές διαστρεβλώσεις των σχέσεων σε μίσος, κυριαρχία ή αποξένωση πάλι δείχνουν σχέση ή εξάρτηση από το περιβάλλον, έστω και αν αυτή λειτουργεί προς όφελος του ενός μέρους της σχέσης. Εφ' όσον υπάρχει αυτό το δίκτυο σχέσεων ως βάση της ζωής, δεν μπορεί παρά να συμπεράνουμε ότι ο σκοπός τους δεν είναι η συνεχής άρνηση της σχέσης αυτής (πράγμα που θα ήταν αντιφατικό) αλλά η τελική αρμονία μεταξύ των διαφοροποιημένων μερών.

Αυτή η θεώρηση δεν διαθέτει τη γοητεία της συναισθηματικής έξαρσης ή τον φανατισμό των πρόχειρων και ανώριμων πεποιθήσεων ότι η αδελφοσύνη μπορεί να επιτευχθεί άμεσα με επιβολή, δράση και ρυθμίσεις, αλλά είναι η διαπίστωση μιας προφανούς φύσης

των πραγμάτων προς την οποία πρέπει να εναρμονιστούμε με έλλογο τρόπο.

Στην πραγματικότητα, βάση όλων αυτών των μεγάλων ιδεών είναι η ανιδιοτέλεια, μια έννοια τρομερά ταλαιπωρημένη από ανθρώπους οραματικά ανώριμους ή, αντιθέτως, ιδιοτελείς που χλευάζουν κάθε τι ανθρωπιστικό θεωρώντας το ουτοπικό και ένδειξη αδυναμίας.

Όμως η αδελφοσύνη είναι ένδειξη δύναμης, γιατί αποτελεί ανάληψη της κοινωνικής ευθύνης απέναντι στα άτομα, την κοινωνία και τον κόσμο βάσει ενός λογικού και εφικτού οράματος, χωρίς αφέλειες και με γνώση της κοινωνικής πραγματικότητας και των μειονεκτημάτων της.

Για μια τέτοια στάση απαιτείται το ξεπέραςμα του ατομισμού αλλά με ταυτόχρονη διατήρηση της υγιούς ατομικότητας, σε μια αρμονική σχέση ατόμου, εαυτού, κοινωνίας και κόσμου. Η βαρβαρότητα, βέβαια, της συνείδησης πάντοτε έρρεπε σε χυδαίες απλοποιήσεις και κατάτμηση του περιεχομένου των όντων, επιλέγοντας φυσικά την εξουσιαστική δύναμη χωρίς καν κατανόηση της φύσης της δυνάμεως. Πάντοτε όμως, σε κάθε στρέβλωση του ανθρώπου αυτό που πλήττεται τελικά είναι η θεμελιώδης σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο και με τον εαυτό του, επειδή είναι προσκολλημένος στο είδωλό του όπως είναι διαμορφωμένο στο παρόν. Αυτό συμβαίνει ακόμη και όταν επιλέγει την κοινωνία αντί του ατομισμού, γιατί η σχέση προϋποθέτει ύπαρξη μερών και όχι μόνον ένα μέρος. Αυτό, βέβαια, αποτελεί ένα βαθύ φιλοσοφικό πρόβλημα, το οποίο σε ένα άλλο επίπεδο και μορφή έχει απασχολήσει ακόμη και τη θρησκεία.

Ο ίδιος ο άνθρωπος είναι μία κοινωνία εκφράσεων και δυνατοτήτων που αντιμάχονται η μία την άλλη λειτουργώντας μέσα σε έναν οδυνηρό διχασμό και καθιστούν έτσι δύσκολο τον αυτοπροσδιορισμό – που έχει τελικά περιοριστεί στο είδωλο του εαυτού. Εδώ είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς την αδελφοσύνη, αλλά αυτή εκφράζεται ως ανάγκη για εξομάλυνση των εσωτερικών σχέσεων όχι μέσω προσαρμογής αλλά μέσω κατανόησης του εαυτού.

Αυτό είναι σύμφωνο με την εσωτερική λειτουργία των ιδεών, υπό την έννοια ότι οι ιδέες δεν λειτουργούν μόνον μεταξύ ανθρώπου και κόσμου αλλά έχουν και μία εσωτερική δυναμική που διέπει τα όντα και προκαλεί αντιδράσεις.

Μια τελική επισήμανση που πρέπει να κάνουμε είναι το ότι περιοριζόμαστε, δυστυχώς, από το ότι ως άνθρωποι αντιλαμβανόμαστε τις ιδέες ως παράγωγα της σκέψης μας και αυτό τις παριστά ως εργαλεία προς χρήση και όχι αληθινή φύση μας. Αυτό είναι ένα μεγάλο εμπόδιο που πρέπει κάποτε να ξεπεραστεί στην πορεία του ανθρώπου για κατανόηση του εαυτού του και του κόσμου.

Ιωάννα Μουτσοπούλου

Μέλος της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ

19/7/2017

Φωτογραφία : Γιάννης Ζήσης